

Justyna Miko-Giedyk

"Identyfikowanie i zaspokajanie potrzeb społecznych w niepublicznych szkołach podstawowych", Zuzanna Zbróg, Kraków 2011 : [recenzja]

Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne 21, 189-192

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Zuzanna Zbróg, *Identyfikowanie i zaspokajanie potrzeb społecznych w niepublicznych szkołach podstawowych*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2011, ss. 308

Zuzanna Zbróg zarysowuje w swej książce problematykę potrzeb społecznych głównych podmiotów edukacji szkolnej: uczniów, rodziców, nauczycieli. Podjęte przez autorkę badania empiryczne dotyczące potrzeb podmiotów szkolnych oraz rozważania teoretyczne stanowią ważny przyczynek do rozwoju teorii i metod badawczych w zakresie pedagogiki szkolnej, jak też socjologii edukacji.

W swych badaniach autorka skoncentrowała się na procesie identyfikowania i zaspokajania potrzeb społecznych najważniejszych podzbiorowości szkolnych. Zaspokajanie potrzeb jest bardzo ważnym aspektem działania szkolnego, gdyż do sformułowania celów i odpowiadających im zadań szkoły niezbędna jest wnikliwa analiza faktycznych potrzeb podmiotów edukacji. Aby szkoła mogła wypełniać rzeczywiste, a nie postulowane funkcje, musi znać aktualne potrzeby społeczne. Wskazuje to na znaczenie ich diagnozowania, co nie jest częstym zjawiskiem we współczesnej szkole. Brak takiej diagnozy jest jedną z przyczyn dysfunkcyjności szkoły. Dlatego podjęta w monografii problematyka jest tak ważna. Jej walory podnosi fakt, że w literaturze przedmiotu brakuje systematycznych badań dotyczących rozpoznawania potrzeb najważniejszych zbiorowości szkolnych: uczniów, nauczycieli i rodziców.

Szczególnie cenne jest to, że badania zostały przeprowadzone w szkołach niepublicznych, identyfikujących się często ze szkołami społecznymi, które niejako z definicji powinny koncentrować się na potrzebach społecznych. Warto dodać, że większość badań empirycznych w naszym kraju jest prowadzonych w szkołach publicznych. Zainteresowania badawcze szkołami prywatnymi lub wyznaniowymi jest znikome, co jest niezgodne z tendencjami społecznymi, gdyż tego typu placówki zyskują

w ostatnich latach na znaczeniu. Powstaje ich coraz więcej¹, przez co stają się lepiej dostrzegalne w środowisku lokalnym.

Recenzowana książka ma charakter empirycznego studium porównawczego różnych typów niepublicznych szkół podstawowych działających na terenie województwa świętokrzyskiego. Tłem dla porównań są szkoły publiczne wybrane do badań na zasadzie doboru celowego. Publikacja składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, a także zakończenia zawierającego wnioski z badań oraz podsumowanie. Książka zawiera aneks i bibliografię. Dwa pierwsze rozdziały tworzą część teoretyczną pracy, pozostałe zaś – empiryczną.

W części teoretycznej Zuzanna Zbróg dokonuje przeglądu definicji oraz wybranych koncepcji potrzeb, koncentrując się na koncepcji Henry'ego A. Murraya, Abrahama H. Masłowa, Tomasza Kocowskiego oraz Karola Obuchowskiego. Omawia miejsce potrzeb społecznych w systemie potrzeb człowieka wraz z ich empiryczną operacjonalizacją w badaniach naukowych.

Następnie autorka charakteryzuje szkołę jako instytucję i organizację społeczną, a zwłaszcza „organizację uczącą się”, której cechą szczególną jest umiejętność nieustającego rozwoju szkoły przez reagowanie na zróżnicowane potrzeby należących do niej zbiorowości. Ponadto przedstawia stan wiedzy na temat funkcjonowania niepublicznych szkół podstawowych w kontekście wpływu transformacji ustrojowej na przemiany edukacyjne.

Rozdział metodologiczny zawiera opis projektu badań własnych, w którym zwraca uwagę bogactwo metod i technik badawczych oraz wnikliwość w precyzowaniu narzędzi badań. Spośród zastosowanych technik warto wyeksponować takie jak: wywiady indywidualne z dyrektorami szkół, wywiad zbiorowy z uczniami klas I–III, systematyczną obserwację bezpośrednią oraz analizę dokumentów. Wzory narzędzi zamieszczone są w aneksie. Znajduje się tam kwestionariusz wywiadu z dyrektorem, kwestionariusz wywiadu zbiorowego z uczniami klas I–III i kwestionariusz ankiety dla uczniów klas IV–VI. Autorka pominęła kwestionariusze ankiet dla nauczycieli i rodziców, gdyż, jak podkreśla, różniły się one w niewielkim stopniu od kwestionariusza przeznaczonego dla uczniów klas IV–VI.

Kolejne rozważania i analizy dotyczą charakterystyki badanych szkół w zakresie sytuacji finansowej i infrastruktury materialnej, ich oferty progra-

---

¹ W 1990 roku funkcjonowało w Polsce 12 niepublicznych szkół podstawowych, w 2004 było ich 646, natomiast w 2010 – 907; Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=952717&p_token=0.09726916610294156 (dostęp: 30 stycznia 2012).

mowej i organizacji pracy oraz ogólnej charakterystyki badanych uczniów, rodziców i nauczycieli.

Szczegółowe wyniki badań własnych odnoszą się do tych kategorii potrzeb społecznych, w których zakresie uzyskano najciekawsze rezultaty. Do badanych subpopulacji uczniów klas I–III, uczniów klas IV–VI, nauczycieli i rodziców odniesiono następujące grupy potrzeb społecznych: łączność, przynależność do grupy, więź emocjonalna, społeczna akceptacja, społeczna gratyfikacja, organizacja, współuczestnictwo, potrzeba rozwoju i doskonalenia się. Szczególnie ważna dla dzieci z klas I–III jest potrzeba gratyfikacji, zadowolenia ze szkoły i uzyskiwania oparcia w najbliższym otoczeniu szkolnym. Uczniowie klas IV–VI oczekują przede wszystkim życzliwych relacji i komunikacyjnego porozumienia z nauczycielami. Dla nauczycieli ze szkół niepublicznych najważniejsze okazały się: potrzeba pracy w pozytywnej atmosferze, potrzeba dobrej organizacji pracy i potrzeba autonomii. Natomiast dla rodziców szczególne znaczenie ma potrzeba respektowania prawa rodziców do wyrażania swojego zdania oraz współdecydowania o funkcjonowaniu szkoły.

Analiza danych empirycznych została zróżnicowana głównie ze względu na typ szkoły, ale też w niektórych sytuacjach nawiązywano do różnic z uwagi na poziom klasy, liczebność uczniów, płeć, środowisko zamieszkania, wykształcenie rodziców.

Niezwykle interesujące są wnioski z badań własnych, które koncentrują się wokół tezy, że szkoły niepubliczne dobrze rozpoznają potrzeby podmiotów szkolnych, co pozostaje w związku z możliwością ich zaspokojenia. Autorka formułuje także postulaty końcowe, które m.in. mówią o tym, że „dobrze działający system gromadzenia, selekcji i analizy informacji o potrzebach najważniejszych podmiotów szkolnych jest podstawą procesu ich zaspokajania, a tym samym punktem wyjścia do poprawy warunków nauczania i uczenia się w polskiej szkole oraz polepszenia relacji między najważniejszymi szkolnymi podzbiorowościami” (s. 271), natomiast „położenie nacisku na podmiotowe traktowanie w niektórych typach szkół niepublicznych tylko uczniów i ich rodziców powoduje pogorszenie pracy nauczycieli” (s. 272). Warto podkreślić także, że: „olbrzymie zróżnicowanie w postrzeganiu tych samych faktów (zachowań, zdarzeń i zjawisk) przez uczniów, ich rodziców oraz nauczycieli jest zarazem kolejnym argumentem wskazującym na celowość przeprowadzania badania potrzeb w konkretnych klasach i szkołach oraz budowania tym samym szkoły opartej na jej jednostkowym rozwoju dostosowanym do potrzeb” (s. 272).

Omawiana publikacja jest wartościowym pod względem poznawczym, metodologicznym i praktycznym źródłem informacji na temat niepublicznych

szkół podstawowych oraz diagnozowania i zaspokajania występujących w nich potrzeb uczniów, nauczycieli i rodziców. Obszerna bibliografia, czytelny język, jasny układ treściowy, a także przejrzystość prezentacji tabelarycznych są dużymi atutami książki. Wnioski umieszczone po kolejnych częściach analizy, jak i wnioski końcowe są niezwykle pomocne w porządkowaniu treści prezentowanego zagadnienia. Zaletę stanowi jednoczesne przeprowadzenie badań w trzech najważniejszych zbiorowościach szkolnych, co należy do rzadkości w tego typu analizach. Recenzowana książka jest szczególnie godna polecenia politykom oświatowym, dyrektorom szkół, nauczycielom oraz badaczom społecznym i pracownikom naukowym.

Justyna Miko-Giedyk (Kielce)